

بررسی نقش حرفه ای و تربیتی کتابداران در روند مطالعاتی بهره گیران از کتابخانه‌های عمومی استان لرستان

دکتر محسن حمیدی* شیما نیک نژاد**

چکیده: پژوهش حاضر، با عنوان «بررسی نقش حرفه ای و تربیتی کتابداران در روند مطالعاتی بهره گیران کتابخانه‌های عمومی استان لرستان» یک مطالعه کاربردی با روش پیمایشی تحلیلی است. برای گردآوری اطلاعات از مدیران کتابخانه‌ها و اعضای کتابخانه‌ها از پرسشنامه استفاده شده است. پرسشنامه‌ها به صورت تصادفی در بین اعضای که از خصوصیات لازم برخوردار بودند توزیع گردید و تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از روش‌های آمار توصیفی و استنباطی انجام شده است.

یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که اغلب کتابخانه‌های عمومی موجود در استان لرستان بین سال‌های ۶۸ تا ۷۸ تأسیس شده و اکثریت آنها دارای مجموعه‌ای بین ۱۰ تا ۱۵ هزار جلد کتاب هستند. آمارهای به دست آمده نشان داده که وضعیت کتابخانه‌های فوق از جهت نیرو و امکانات و سایر موارد مرتبط در حد مناسبی است. در جهت تأیید فرضیه پژوهش، موضوعات متعددی در قالب سؤالات پژوهش بررسی شدند و نتایج نشان داده که روش مطالعاتی اعضای مبنی بر مطالعه دقیق و فهم بیشتر در جهت تقویت اطلاعات آموزشی است. کتاب بیشتر از سایر مواد اطلاعاتی مورد توجه قرار گرفته و کتابداران در تشویق، ایجاد انگیزه مطالعه، انتخاب زمینه موضوعی مورد علاقه و تهیه منابع، ایجاد فضای مناسب با استفاده از ابزارهای جدید و تخصص حرفه‌ای آنها نقش مؤثری را در جذب اعضا و ایجاد عادت به مطالعه در آنها ایفا می‌کنند.

مهمترین موانع در عدم مطالعه اعضا، بی‌علاقگی و کمبود کتب مورد نیاز است. در نهایت آزمون‌های آماری به عمل آمده روشن ساخت که فرضیه مطرح شده مبنی بر «نقش کتابداران در توسعه مطالعه اعضا در سطحی بالاتر از متوسط» مورد تأیید قرار گرفته و مقبولیت و پذیرش این نقش در نزد جامعه مورد مطالعه از اطمینان و تأیید خوبی برخوردار است.

کلید واژه‌ها: کتابخانه‌های عمومی، استان لرستان، مطالعه، اعضا کتابخانه، مدیران کتابخانه‌ها، کتابداران.

* عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بروجرد

M_Hamidi_46@yahoo.com

** کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد همدان Shni_433@yahoo.com

مقدمه

برای ایجاد عادت به مطالعه و انگیزه و شوق به خواندن باید از کودکی تلاش کرد. در این میان کتابخانه‌های عمومی نقش اساسی در ارتقاء و گسترش مطالعه در جامعه دارند که وظیفه اساسی آنها فراهم کردن تمامی منابع مورد لزوم برای رفع نیازهای افراد و گروه‌های مختلف جامعه است تا بتوانند از طریق مطالعه آنها نیازهای آموزشی، اطلاعاتی خود را رفع کرده و به صورتی سالم اوقات فراغت خود را پر کنند. کتابخانه‌های عمومی سهم عمده‌ای در بالا بردن سطح دانش اجتماع و شکوفایی استعدادها برای افراد یک جامعه دارند و سنگ بنای توسعه فرهنگی، اجتماعی و سیاسی محسوب می‌شود (مزینانی، ۱۳۸۱: ۱۹۰).

هدف کتابداری صرفاً ارضای نیازهای خوانندگان نیست، بلکه خواننده آفرینی را هم در نظر دارد. باید خواننده را یاری کرد تا با فراهم آوردن تمام موادی که از سرشتی اندیشمندانه و ادیبانه برخوردارند، آگاهی خویش را تقویت کند. با دسترس قرار دادن و آشنا کردن وی با روابط روشن میان دانش‌ها، از طریق فهرست‌ها، نمایه‌ها، کتابشناسی‌ها و سایر ابزار کار کتابخانه، باد به شکل گرفتن قضاوت شخصی او کمک کرد (موکهرجی، ۱۳۸۸: ۱۶).

در این نوشته سعی شده به توانمندی فعلی کتابداران، محورهای مطالعاتی اعضا، تاثیر مطالعه در اعضای کتابخانه‌های عمومی و عوامل مؤثر در آن، همچون نقش و تأثیر کتابخانه‌های عمومی و کتابداران در مطالعه و نیز عوامل دخیل در مطالعه اعضا بررسی و موانع موجود شناسایی شوند. بعلاوه شناخت موضوعات و شیوه‌های مطالعه و کسب آگاهی از آن و جایگاه و نقش کتابداران در این زمینه از اهداف عمده این پژوهش می‌توان به تعیین جایگاه کتابخانه‌های عمومی و کتابداران آنها در ایجاد و توسعه مطالعه نیز نام برد.

طرح مسئله

کشور ما علی‌رغم غنای فرهنگی و داشتن سابقه بسیار طولانی تمدن اسلامی، از نظر میزان مطالعه در سطح نسبتاً پایینی قرار دارد و این در صورتی است که امروزه یکی از شاخص‌های رشد ملی در هر کشوری توسعه مطالعه و کتابخوانی است (فخرائی، ۱۳۷۹: ۳۴).

لذا آشنایی با نقش تربیتی ارزنده کتابدار در کتابخانه‌های عمومی می‌تواند در تغییر شیوه‌های مطالعاتی و روند کتابخوانی اعضا تأثیر به‌سزایی بگذارد. حضور کتابدار در کتابخانه‌های عمومی در هر کشور، یک مرجع فرهنگی برای جامعه تلقی می‌شود نقش این

مرجع فرهنگی این است که با قرار دادن افکار، عقاید و حاصل اندیشه‌های خلاق در کنار یکدیگر، وسیله‌ای برای ایجاد علاقه به مطالعه و تحقیق برای افراد جامعه پدید آورد (میرحسینی، ۱۳۷۵: ۳۴).

با توجه به محوریت نقش کتابدار و تأثیرات مثبتی که می‌تواند در روند مطالعاتی اعضا از یک سو داشته باشد و از طرفی دیگر اعضا کتابخانه‌های عمومی بعضاً نسبت به نقش کتابداران این کتابخانه‌ها بی‌توجهی و بی‌رغبتی نشان می‌دهند، نیاز به مطالعه اساسی، شناسایی و نشان دادن نقش تربیتی موثر کتابدار مشهود است. همچنین کلیه عوامل دخیل در مطالعه‌ی اعضا، بررسی و موانع موجود، نقش کتابدار در ایجاد عادت به مطالعه، شناخت موضوعات مورد علاقه‌ی اعضا و نیز آگاه کردن کتابدار نسبت به نقش مهمی که خود ایفا می‌کند، ضروری به نظر می‌رسد. بنابر این دستیابی به جایگاه ارزنده کتابداران در کتابخانه‌های عمومی نشان خواهد داد که تا چه اندازه به نقش حرفه ای و تربیتی واقعی خود در توسعه مطالعه بهره‌وران دست یافته‌اند و همچنین دیدگاه اعضای این کتابخانه‌ها مؤکد این مسئله است یا خیر؟ به علاوه گرچه وظایف و نقش کتابداران متنوع و وسیع است، ولی در این پژوهش تأکید بر تأثیراتی است که آنها بر روند و عادات مطالعاتی اعضا و در نهایت جذب آنان خواهند داشت.

لذا با توجه به اینکه استان لرستان یکی از استان‌های محروم کشور به لحاظ فرهنگی است، متأسفانه کمتر در این استان بر روی مساله حاضر کار شده است و ضرورت این بررسی با توجه به کمبودهای فرهنگی استان، وضعیت نامناسب امکانات و کمبود کتابخانه‌های عمومی، عدم توجه مسئولین به نقش ارزنده کتابداران و آشنا نبودن جامعه با نقش مؤثری که کتابداران در زمینه ترویج و بهبود وضعیت مطالعه دارند، بیش از پیش حس می‌گردد. همچنین لازم به ذکر است که استان لرستان دارای ۳۰ کتابخانه عمومی است که تاکنون در زمینه نقش کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان در توسعه و بهبود وضعیت مطالعه اعضا هیچ گونه مطالعه‌ای صورت نگرفته است.

آن چه باعث می‌گردد موضوع این بررسی از حساسیت و در عین حال توجه خاص محققان آن برخوردار باشد، تمسک جستن به اندک دریچه‌های قابل اعتماد پیش روی است. همان گونه که گفته شد محرومیت‌ها مشهود هستند ولی شناخت دانش و نقش تأثیرگذار کتابدار در این گذر زمانی نقشی مشهودتر از اصل محتوا خواهد داشت. لذا با عنایت به شرایط موجود، در این پژوهش سعی خواهد شد به نقش حرفه ای و تربیتی کتابداران این کتابخانه‌ها در توسعه

مطالعه و تشویق به کتابخوانی در اعضاء پرداخته شود و مسئله اساسی پژوهش آن است که «کتابداران، چه نقشی در مطالعه، انتخاب روش مطالعه، زمینه و موضوعات مورد علاقه اعضای کتابخانه‌های عمومی دارند، و به وسیله دانش، تخصص و رفتار خود چگونه موجب بهبود مطالعه و رفع موانع و تنگناها از آنان می‌گردند؟»

روش پژوهش

- فرضیه

نقش حرفه‌ای و تربیتی کتابداران در بهبود و توسعه مطالعه بهره‌گیران کتابخانه‌های عمومی استان لرستان در سطحی بالاتر از متوسط قرار دارد.

- پرسش‌های اساسی پژوهش

۱. وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان لرستان از جهت نیرو و امکانات چگونه است؟
۲. اهداف، موضوعات و زمینه‌های مورد علاقه بهره‌گیران در مطالعه بر چه محورهایی استوار است؟
۳. شیوه، روش و علل مطالعه در بین اعضای کتابخانه‌های عمومی چگونه است؟
۴. کتابدار به چه طریقی می‌تواند در مسائل مطالعاتی بهره‌گیران نقش داشته باشد؟
۵. دانش، تخصص و رفتار کتابداران چگونه موجب بهبود مطالعه بهره‌گیران می‌گردد؟
۶. موانع، مشکلات و تنگناهای مطالعاتی بهره‌گیران کدامند؟

- متغیرهای اساسی پژوهش

متغیر مستقل: کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان لرستان

متغیر تابع: بهبود و توسعه کتاب‌خوانی در میان بهره‌گیران

- نوع و روش پژوهش

پژوهش حاضر به لحاظ ماهیت، در زمره تحقیقات میدانی و مقطعی قرار می‌گیرد. از این نوع تحقیقات برای بررسی مسائل اجتماعی (سازمانی) استفاده می‌شود تا امکان مطالعه جنبه‌های متعدد یک موضوع یا مسئله با روش علمی فراهم گردد. تحقیقات میدانی غالباً با بیان مساله، ارائه فرضیات و تنظیم الگوی تجزیه و تحلیل آغاز و با جمع‌آوری، پردازش اطلاعات و فرضیه

آزمایی برای روشن ساختن نکات مبهم مسئله به انجام می رسد. هدف اصلی در این شیوه، شناخت و بررسی روابط متغیرها در شرایط واقعی یک سازمان می باشد، بدون اینکه در وضعیت متغیرها هیچ گونه دستکاری صورت گیرد. لذا با توجه به اینکه در این تحقیق متغیرها دستکاری نمی شوند، پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و به لحاظ ماهیت و روش جمع آوری اطلاعات توصیفی پیمایشی و از نظر نوع آن تحلیلی است، زیرا در خصوص آزمون فرضیه از روش های آمار استنباطی استفاده شده است.

- جامعه آماری و روش نمونه گیری

جامعه آماری در این پژوهش عبارت است از ۳۰ نفر از مدیران کتابخانه های عمومی استان لرستان و ۱۳۲ نفر از اعضای کتابخانه های عمومی استان لرستان، که مورد مطالعه قرار گرفته اند. لازم به ذکر است که در استان لرستان ۳۰ کتابخانه عمومی به طور فعال مشغول به کار می باشند و با توجه به اینکه در بخش اعضاء تعداد مشخص کسانی که دارای مدرک دیپلم به بالا و حداقل سابقه یک ساله باشند معلوم نبود، برای هر کتابخانه یک پرسشنامه به مسؤل کتابخانه یعنی ۳۰ پرسشنامه برای کتابداران و به نسبت درجه کتابخانه بین ۵ الی ۱۵ پرسشنامه با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی (طبقه ای)، جهت اعضاء کتابخانه ارسال شد. یعنی در مجموع ۲۰۰ پرسشنامه ارسال گردید و ۱۳۲ پرسشنامه که مصداق (۶۶ درصد) جامعه شرکت کننده است برگشت داده شد. این تعداد، حجم جامعه پژوهش را شکل داده است.

- روش گردآوری اطلاعات

روش گردآوری اطلاعات در هر تحقیق باید به گونه ای باشد که اطلاعات مورد نیاز محقق را فراهم نماید. در این پژوهش برای گردآوری اطلاعات از دو روش کتابخانه ای و میدانی استفاده شده است.

روش میدانی به روشی اطلاق می شود که محقق برای گردآوری اطلاعات ناگزیر است به محیط بیرون برود و با مراجعه به افراد یا محیط، و نیز برقراری ارتباط مستقیم با افراد، اعم از انسان، مؤسسات، موردها و غیره، اطلاعات مورد نظر خود را گردآوری کند (خیشوند، ۱۳۸۳: ۴۶).

در پژوهش حاضر جمع آوری اطلاعات برای ادبیات و پیشینه تحقیق به روش کتابخانه ای و با استفاده از کتابخانه و منابع آن انجام شده است و با استفاده از روش میدانی که پرسشنامه

کتابداران و پرسشنامه بهره گیران بود، داده‌های مورد نیاز پژوهش که باید مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گرفتند، گردآوری شدند. این پرسشنامه در اکثر زمینه‌های مورد بررسی، به جز موارد محدود از طیف لیکرت (طیف ۵ گزینه ای) پیروی می‌کند.

پیشینه پژوهش

زرسازی (۱۳۸۳) در پژوهشی میدانی تحت عنوان «بررسی علل و عوامل عدم گرایش جوانان به مطالعه کتاب» به این نتیجه رسیده که فرهنگ مطالعه کردن هنوز در فضای جامعه ما جا نیفتاده است، در حقیقت حتی مطالعه کتب درسی برای طی کردن مدارک تحصیلی دانشگاهی و تأمین امر معاش آینده است. در حالی که اگر به نقش علم و دانش در زندگی توجه شود فرهنگ مطالعه نیز جای خود را باز خواهد کرد.

ارتباطی (۱۳۸۸) در پایان نامه کارشناسی ارشد خود تحت عنوان «بررسی نقش کتابدار در توسعه مطالعه اعضاء کانون های پرورش فکری کودکان و نوجوانان استان لرستان» به این نتایج رسید که اکثر مجموعه های کتابخانه ای موجود، دارای ۵۰۰۰ جلد تا ۸۰۰۰ جلد کتاب هستند، فضا و بخش امانت مناسب، بخش مرجع جداگانه و حداقل ۲ نیروی تحصیلکرده دارند. اعضاء آنها بیشتر از خانه و کتابخانه جهت مطالعه بهره می‌گیرند.

اشرفی ریزی (۱۳۸۸) در پژوهشی گسترده تحت عنوان «کتابخانه‌های عمومی و نیازهای جمعیتی ایران» به این نتیجه رسیده است که نوع منابع مورد نیاز کتابخانه‌های عمومی تابعی از جمعیت و ویژگی‌های جمعیتی حوزه کتابخانه است، به گونه‌ای که اگر در منطقه‌ای نسبت کودکان به کل جمعیت بیشتر باشد به منابع ویژه کودکان نیاز بیشتری خواهد بود و در مناطقی که اقلیت‌های دینی و مذهبی بخشی از جمعیت را تشکیل می‌دهند، لازم است منابع مورد نیاز آنان در کتابخانه عمومی وجود داشته باشد.

برادفورد^۱ (۲۰۰۱) در پژوهشی تحت عنوان «یادگیری و استراتژی، شیوه مطالعه در مقاطع بالاتر» به این نتیجه رسید که مطالعه فراتر از آنچه برای تکلیف مورد نیاز است، یکی از ویژگی‌های یک دانشجوی برخوردار از یک رویکرد عمقی می‌باشد. دانشجویان پیرو رویکرد عمقی، افکاری خودجوش دارند و میان یک مفهوم و عمل، پیوند برقرار می‌کنند و همچنین به ارتباط و تمایز بین ایده های جدید دانش قبلی می‌پردازند.

1. Bradford

پیرس^۱ (۲۰۰۴) در پژوهشی تحت عنوان «استراتژی مطالعه» به این نتیجه رسید که، حفظ کردن به عنوان یک استراتژی یادگیری معمولی، اغلب به عنوان تنها استراتژی استفاده می‌شود. در حالی که استراتژی‌های مطالعه، انواع گوناگون دارد و در هر شرایط و موقعیتی نیز کاربرد ندارد. فراشناخت به معنای خود انعکاسی و یا «تفکر درباره تفکر» شامل تعیین هدف، خود آزمایی شخصی برای رسیدن به هدف و سپس خودتنظیمی در پاسخ خود آزمایی می‌باشد. ایگناس^۲ (۲۰۰۷) در پژوهش خود با عنوان «محدودیت‌های اجتماعی در تأثیر کتابخانه‌های عمومی» این چنین تصریح می‌کند که حتی زمانی که کتابخانه‌های عمومی در مجاورت هم هستند با وجود منابع اطلاعاتی زیاد و کم هزینه بودن برای مراجعه کنندگان، تفاوت‌های اجتماعی زیادی در استفاده از آنها وجود دارد. در بررسی‌های این پژوهش افراد کم سواد و مردان، کم‌ترین استفاده را از کتابخانه‌های عمومی می‌برند و افزایش مطالعه در مردان و کم سوادان به عواملی مانند مطالب و موضوعات مورد علاقه ایشان از قبیل وجود مواد سمعی بصری در کتابخانه و نیز ساعات کار کتابخانه بستگی دارد.

براون^۳ (۲۰۰۹) در پژوهش خود تحت عنوان «نگاهی به نقش کتابخانه‌های عمومی در زمان بحران‌های اقتصادی جامعه» به این نتایج دست یافته است که: نقش کتابخانه‌های عمومی در موقعیت‌هایی که جامعه دچار بحران‌ها و رکود اقتصادی است، پررنگ‌تر می‌شود. افراد بیشتری به کتابخانه‌های عمومی مراجعه می‌کنند، تقاضا بیشتر می‌شود تا بتوانند نیازهای اطلاعاتی خود را در این شرایط برآورده سازند زیرا در شرایط رکود اقتصادی افراد زیادی مشاغل خود را از دست می‌دهند، افراد زیادی جویای کار و اطلاعاتی مربوط به مشاغل، علل رکود، راهکارها و اطلاعاتی در جهت بهبود وضعیت بازار کار هستند و کتابخانه‌های عمومی با منابع و خدماتشان دستیابی به این اطلاعات را آسان می‌گرداند. همچنین کتابخانه‌های عمومی در مطالعه، بررسی و برنامه ریزی مربوط به توسعه اقتصادی و فرهنگی سال‌های آتی جامعه در جهت کاهش هزینه و افزایش بازدهی به وسیله منابع و خدماتی که ارائه می‌دهد بسیار راه گشا هستند.

-
1. Peirce
 2. Ignace
 3. Brown

تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش

پس از جمع‌آوری اطلاعات و داده‌های بدست آمده از طریق پرسشنامه به وسیله اعضای کتابخانه‌های عمومی استان لرستان و نیز کتابداران این کتابخانه‌ها، نتایج تحقیق در دو سطح توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در بخش آمار توصیفی تبدیل داده‌ها از کیفی به کمی با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۶ و نیز جداول فراوانی و درصد فراوانی و تجمعی و نمودارها محاسبه و ترسیم شد. روند تجزیه و تحلیل سؤالات اساسی آمار توصیفی و فرضیه پژوهش، مبتنی بر استفاده از روش‌های آمار استنباطی، از جمله آزمون آماری تی - استیودنت^۱ می‌باشد. به طوری که نتایج در هم کرد شده مجموع سؤالات مرتبط با فرضیه پژوهش به طور یکجا مورد تحلیل آماری فوق قرار گرفت که در بخش نتیجه گیری و درآزمون فرضیه آورده شده است. همچنین فرضیه پژوهش در امتداد مطالب این مقاله مورد آزمون آماری قرار گرفته و قابل رؤیت است.

یکی از نکات پر اهمیت در این تجزیه و تحلیل، شیوه ای است که در آن سؤالات پرسشنامه ای مبتنی بر طیف لیکرت (۵ گزینه ای)، بدلیل یکسانی ساختار در پاسخگویی اعضاء. در جداولی در هم کرد شده ولی با رعایت محتوای پرسشی آن آورده شود. این جداول کمک خواهند نمود تا ضمن رعایت فضای کمتر، امکان مشاهده یا مقایسه یافته‌ها در کنار هم فراهم آید.

یافته های پژوهش

اطلاعات گردآوری شده در این مطالعه در دو فاز جداگانه بوده است. فاز اول مطالعه وضعیت کتابخانه‌ها و توانمندی فعلی کتابداران می‌باشد که نسبت به فاز دوم (اطلاعات مربوط به اعضاء) که بحث اصلی پژوهش می‌باشد بسیار محدودتر و گزینه‌ای تر می‌باشد. روند کار نیز به این صورت خواهد بود که یافته‌های این دو فاز به طور جداگانه و در عین حال مرتبط با پرسش‌های اساسی پژوهش مطرح گردیده اند.

یافته‌های آماری مربوط به کتابخانه‌ها

در این پژوهش یافته‌های به دست آمده از کتابداران ارشد کتابخانه‌های عمومی استان که

1. T-student

چیزی بالغ بر ۳۰ کتابخانه هستند، جهت آشنایی با دیدگاهها و وضعیت فعلی کتابخانه‌ها به صورت توصیفی در ذیل آورده می‌شود. به طوری که برای هر سؤال به تفکیک جداول تعداد، درصد و فراوانی ترسیم گردیده است.

در پاسخ به پرسش اساسی ۱ در مورد: وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان لرستان از جهت نیرو و امکانات، یافته‌ها حاکی از آن است که تاسیس کتابخانه‌ها در محدوده سال‌های ۱۳۶۸ تا ۱۳۷۸ دارای اکثریت داده‌های (۵۶ درصد) می‌باشد و کمترین آنها یعنی (۸ درصد) در محدوده سال‌های ۱۳۳۸ تا ۱۳۴۸ و سال‌های ۱۳۸۸ تا ۱۳۷۸ تأسیس شده است.

در بررسی داده‌ها روشن شد که بیشتر کتابخانه‌ها یعنی (۸۰ درصد) بین ۵۰۰۰ تا ۱۵۰۰۰ و کمترین آنها یعنی (۶/۶ درصد) زیر ۵۰۰۰ و یا ۲۰۰۰۰ نسخه به بالا کتاب داشته‌اند. لذا اکثریت کتابخانه‌ها دارای مجموعه ای بین ۵۰۰۰-۱۵۰۰۰ نسخه‌ای هستند.

بررسی داده‌ها نشان داده که بیشتر کتابخانه‌ها (۵۳/۳ درصد) دارای کتابدار با مدرک لیسانس کتابداری و فقط (۶/۷ درصد) از آنها دارای مدرک فوق لیسانس کتابداری بوده‌اند. لازم به ذکر است هیچ یک از کتابخانه‌ها کتابدار زیر دیپلم نداشته‌اند.

مرور داده‌ها در زمینه سابقه کتابداران نشان می‌دهد که بیشتر کتابخانه‌ها (۳۳/۳ درصد) دارای کتابدارانی با سابقه ۶ تا ۱۰ سال سابقه هستند و نیز (۲۶/۷ درصد) از کتابخانه‌ها دارای کتابدارانی با سابقه (۱ تا ۵) سال و ۱۱ تا ۱۵ سال هستند و کمترین آنها یعنی (۱۳/۳ درصد) دارای سابقه ۱۶ سال یا بیشتر هستند.

جدول ۱: توزیع فراوانی آگاهی کتابدار بر نقش حرفه ای و تربیتی خود در مطالعه بهره گیران

تثویق در مطالعه	تعداد	درصد	درصد تجمعی
خیلی کم	۰	۰	۰
کم	۲	۶/۷	۶/۷
متوسط	۱۴	۴۶/۷	۵۳/۳
زیاد	۱۰	۳۳/۳	۸۶/۷
خیلی زیاد	۴	۱۳/۳	۱۰۰
جمع پاسخ‌ها	۳۰	۱۰۰	

داده‌های جدول شماره ۱ نشان می‌دهد که بیشتر کتابداران یعنی (۴۶/۷ درصد) نقش تثویقی خود در مطالعه را در حد متوسط و کمترین آنها یعنی (صفر درصد) در حد خیلی کم

دانسته‌اند. این در حالی است که با احتساب درجه متوسط به بالا (۹۲ درصد) آنان به نقش خود واقف هستند.

در بررسی اعضای کتابخانه‌های پاسخ‌دهنده به پرسشنامه پژوهش دریافتیم که (۸۲/۹ درصد) اعضا کمتر از ۵ سال عضویت داشته و تنها (۰/۸ درصد) از اعضا ۱۸ سال به بالا سابقه عضویت در کتابخانه را دارند. همچنین در بررسی داده‌ها روشن شد که، بیشتر افراد عضو، یعنی (۹۰/۱ درصد) کمتر از ۳۰ سال سن داشته و تنها (۰/۸ درصد) از اعضا دارای سن بالاتر از ۶۰ سال بوده‌اند. (۶۶/۷ درصد) از افراد عضو کتابخانه زن و (۳۳/۳ درصد) مرد بوده‌اند. پرسش اساسی ۲: اهداف، موضوعات و زمینه‌های مورد علاقه اعضا در مطالعه را نشان می‌دهد. مطابق اطلاعات بدست آمده، دریافتیم که (۲۲ درصد) از اعضای کتابخانه‌ها به داستان و رمان، (۳۲/۶ درصد) به زمینه‌های موضوعی علمی و اجتماعی، (۱۱/۴ درصد) به موضوعات تاریخی و در نهایت اکثریت افراد پاسخ‌دهنده یعنی (۳۴/۱ درصد) از آنها به زمینه‌هایی غیر از سه زمینه مذکور علاقه داشته‌اند و کمترین آنها یعنی (۱۱/۴ درصد) به زمینه تاریخی علاقه‌مند بوده‌اند.

جدول ۲. توزیع فراوانی امکان دسترسی به موضوعات و هدف اعضا از مطالعه در کتابخانه‌های

عمومی استان لرستان

مطالعه جهت تقویت		مطالعه جهت گذراندن اوقات فراغت		امکان دسترسی به موضوعات مورد علاقه		گزینه
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
۳	۲/۳	۲۹	۲۲	۸	۶	خیلی کم
۲	۱/۵	۳۲	۲۴/۲	۲۰	۱۵/۱	کم
۳۷	۲۸	۳۶	۲۷/۳	۴۶	۳۴/۹	متوسط
۳۹	۲۹/۵	۲۶	۱۹/۷	۴۸	۳۶/۴	زیاد
۵۱	۳۸/۶	۹	۶/۸	۱۰	۷/۶	خیلی زیاد
۱۳۲	۱۰۰	۱۳۲	۱۰۰	۱۳۲	۱۰۰	جمع پاسخها

ترکیب داده‌ها در جدول بالا نمایانگر این است که در سه مورد یاد شده با احتساب درجه متوسط به بالا نظرات مثبت هستند. در خصوص امکان دسترسی و موجودیت منابع در مجموع (۷۸/۹ درصد) نظر متوسط به بالا دارند و در بالاترین میزان گزینه متوسط با (۳۶/۴ درصد) می‌باشد. در ستون دوم یعنی هدف مطالعه به منظور به روز شدن اطلاعات (۳۸/۶ درصد) گزینه

خیلی زیاد را انتخاب کرده اند و در مجموع نیز تمایل به تقویت اطلاعات و روزآمد سازی آن در داده ها محسوس است. ستون آخر جدول معلوم می سازد با احتساب درجه متوسط و بالاتر در کل (۵۳/۸ درصد) هدف گذراندن اوقات فراغت را دارند.

پرسش اساسی ۳: در این پرسش شیوه، روش و علل مطالعه در بین اعضای کتابخانه‌های عمومی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

مرور داده‌های پژوهش در زمینه‌ی مکان مناسب برای مطالعه از نظر پاسخ‌دهندگان نشان می‌دهد که، (۲۹/۵ درصد) از پاسخ‌دهندگان خانه، (۶۷/۴ درصد) کتابخانه، (۵ درصد) پارک و (۱/۵ درصد) مدرسه را مناسب‌ترین مکان برای مطالعه خود برشمرده اند.

جدول ۳. توزیع فراوانی شیوه و علل مطالعه اعضاء در کتابخانه های عمومی استان لرستان

مطالعه به دلیل علاقه و نیاز		بهره‌گیری از نشریات در مطالعه		وابستگی به کتاب در مطالعه		گزینه
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۰/۸	۱	۱۸/۲	۲۴	۰/۸	۱	خیلی کم
۲/۳	۳	۳۲/۶	۴۳	۶/۸	۸	کم
۲۵/۸	۳۴	۲۲/۷	۳۰	۳۳/۳	۴۴	متوسط
۴۰/۱	۵۳	۱۹/۷	۲۶	۳۶/۴	۴۸	زیاد
۳۱	۴۱	۶/۸	۹	۲۲/۷	۳۰	خیلی زیاد
۱۰۰	۱۳۲	۱۰۰	۱۳۲	۱۰۰	۱۳۲	جمع پاسخ‌ها

بررسی داده ها در جدول ۳ نشان داد که کتاب به نسبت نشریات جزء ابزارهای قابل قبول جامعه پژوهشی حاضر است، یعنی با احتساب درجه متوسط به بالا (۹۲/۴ درصد) نظرات را شامل می‌شود. همچنین در ستون سوم جدول روشن است که بیشتر افراد علاقه و نیاز را در بیشترین فراوانی با (۴۰/۱ درصد) از علل مطالعه خود قلمداد کرده اند.

در بررسی داده‌های جدول ۴، نتایج حاکی از آن است که (۹/۱ درصد) از پاسخ‌دهندگان روش اجمالی یا کلی را برای مطالعه می‌پسندند. (۵/۳ درصد) از آنها سریع‌خوانی را برمی‌گزینند، (۸۴/۱ درصد) دقیق‌خوانی را به عنوان شیوه مورد علاقه خود به کار می‌برند و (۱/۵ درصد) از آنها درک زیبایی را در شیوه مطالعه‌شان اعمال می‌کنند.

پرسش اساسی ۴: بررسی نقش کتابدار در مسایل مطالعاتی اعضاء، نشان می‌دهد.

جدول ۵: توزیع فراوانی زمینه های مرتبط به نقش کتابدار در مطالعات اعضای کتابخانه های عمومی

استان لرستان

گزینه	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
خیلی کم	۲۴	۱۸/۹	۱۹	۷/۶	۱۰	۹/۱	۱۲	۱۲/۱	۱۶	۱۶	۱۸/۹	۱۳/۶
کم	۲۰	۱۵/۲	۱۵	۱۲/۹	۱۷	۱۳/۶	۱۸	۷/۶	۱۰	۱۵/۲	۱۴/۴	۱۴/۴
متوسط	۳۸	۲۸/۸	۴۵	۲۶/۵	۳۵	۲۸/۱	۳۷	۳۱/۱	۴۱	۳۱/۱	۳۴	۲۵/۸
زیاد	۳۳	۲۵	۳۵	۳۷	۴۹	۳۱/۸	۴۲	۳۵/۶	۴۷	۳۵/۶	۳۴	۲۵/۸
خیلی زیاد	۱۶	۱۲/۱	۱۸	۱۶	۲۱	۱۷/۴	۲۳	۱۳/۶	۱۸	۱۲/۱	۲۷	۲۰/۴
جمع پاسخها	۱۳۲	۱۰۰	۱۳۲	۱۰۰	۱۳۲	۱۰۰	۱۳۲	۱۰۰	۱۳۲	۱۰۰	۱۳۲	۱۰۰

داده های جدول ۵ با هدف تحلیل مهم ترین و در عین حال مستقیم ترین پاسخ های فرآهم آمده در خصوص سوال اصلی و فرضیه پژوهش تدوین گردید. ارقام حاکی از آن است که کتابداران توانسته اند در نقش تشویقیی اعضا با احتساب درجه متوسط به بالا (۶۵/۹ درصد) دخیل شوند. بیشترین فراوانی به دست آمده از نقش کتابدار در انتخاب و معرفی موضوعات و منابع مورد نیاز (۳۵/۶ درصد) گزینه زیاد است و کمترین آن (۷/۶ درصد) گزینه کم می باشد. در زمینه نقش کتابدار در ایجاد عادت به مطالعه یا شکل گیری آن، با در نظر گرفتن درجه متوسط و بالاتر در مجموع (۷۷/۳ درصد) نظرات این نقش را مثبت ارزیابی کرده اند. تأمین فضای مطالعاتی مناسب نیز در بهترین حالت با انتخاب (۳۷ درصد) گزینه زیاد توسط شرکت کنندگان در پژوهش ابراز گردیده است. همچنین کتابداران توانسته اند در مجموع از متوسط به بالا (۷۴/۲ درصد) نظرات اعضای خود را در خصوص توانمندی بکارگیری ابزارهای جدید در فعالیتهای مرتبط با مطالعه آنان اکتساب نمایند. در زمینه استفاده از فعالیتهای فوق برنامه، همانند نمایشگاه های کتاب، جلسات سخنرانی و عضوگیری رایگان و در نهایت جذب اعضا به این طرق، داده ها (۲۵/۸ درصد) را در مورد گزینه های متوسط و همچنین زیاد و ۴۲ (۲۰/۴ درصد) خیلی زیاد را در مورد نقش کتابدار در استفاده از روش های فوق نشان می دهد.

پرسش اساسی ۵: این پرسش نقش دانش، تخصص و رفتار کتابداران در بهبود مطالعه اعضا را بررسی می نماید.

جدول ۶: توزیع فراوانی زمینه‌های مرتبط به دانش، تخصص و رفتار کتابداران در مطالعه اعضای کتابخانه‌های عمومی استان لرستان

گزینه	تعداد	درصد	نقش اخلاق و		توانایی کتابداران		نقش دانش کتابداران در ارتقاء مطالعه اعضا
			تعداد	درصد	تعداد	درصد	
خیلی کم	۱۲	۹/۱	۵	۳/۸	۷	۵/۳	نقش تخصص کتابداران در معرفی و استفاده از روش‌ها و فنون بهره‌گیری از منابع
کم	۲۲	۱۶/۶	۷	۵/۳	۵	۳/۸	اطلاعات جدید، برای پاسخگویی به نیاز مطالعاتی اعضا
متوسط	۴۲	۳۱/۹	۲۲	۱۶/۷	۲۷	۲۰/۵	
زیاد	۴۴	۳۳/۳	۴۳	۳۲/۶	۴۸	۳۶/۴	
خیلی زیاد	۱۲	۹/۱	۵۵	۴۱/۷	۴۵	۳۴/۱	
جمع	۱۳۲	۱۰۰	۱۳۲	۱۰۰	۱۳۲	۱۰۰	

یکی از زمینه‌های پر اهمیت پژوهش حاضر دستیابی به میزانی است که حوزه‌های مستقیم و غیرمستقیم مرتبط با دانش، تخصص و رفتارهای حرفه‌ای کتابداران را سنجیده و امکان تحلیل را فراهم آورد. لذا در این راستا داده‌های جدول ۱۷ نمایان می‌سازد که در بیشترین میزان با (۳۳/۳ درصد) گزینه زیاد ستون مربوط به نقش کتابداران در ارتقاء مطالعه، بالاترین حد این ستون از نظرسنجی است. ستون دوم جدول نشان داد که اخلاق و شیوه برخورد کتابداران با احتساب درجه متوسط به بالا در مجموع (۹۱ درصد) موافقت با این نقش را دارا هستیم. در خصوص حرفه‌ای‌گری یا بروز رفتارهای حرفه‌ای و تخصصی دو گزینه زیاد (۳۶/۴ درصد) و خیلی زیاد (۳۴/۱ درصد) به دست آمده قابل ذکر است. دستیابی به مجموعه‌ای (۶۲/۸ درصدی) از مجموع یافته‌های متوسط به بالا و (۶۹ درصدی) متوسط به پایین در این حوزه قابل تأمل است. کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان لرستان توانسته‌اند با اکتساب (۴۲/۵ درصد) گزینه زیاد در بهترین حالت و (۶/۸ درصد) گزینه خیلی کم و در مجموع با احتساب درجه متوسط به بالا (۸۱/۸ درصد) نشان دهند که نقش تخصصی خود را در معرفی و استفاده از روش‌ها و فنون بهره‌گیری مناسب از منابع برای اعضا دارا می‌باشند.

پرسش اساسی ۶: موانع، مشکلات و تنگناهای مطالعاتی موجود نزد اعضاء را بررسی خواهد کرد.

جدول ۷: توزیع فراوانی موانع، مشکلات و تنگناهای مطالعاتی اعضاء در کتابخانه های عمومی استان لرستان

عدم نقش آفرینی کتابدار و تاثیر آن در عدم مطالعه اعضاء		تأثیر کمبود کتب موجود در کتابخانه و تاثیر آن در عدم مطالعه اعضاء		کمبود وقت و بی‌علاقگی به مطالعه توسط اعضاء		گزینه
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
۶۱/۴	۸۱	۲۰/۵	۲۷	۸/۵	۱۱	خیلی کم
۲۲/۷	۳۰	۲۵/۸	۳۴	۲۱/۵	۲۸	کم
۹/۸	۱۳	۲۴/۲	۳۲	۳۲/۳	۴۲	متوسط
۳/۸	۵	۱۷/۴	۲۳	۲۹/۲	۳۸	زیاد
۲/۳	۳	۱۲/۱	۱۶	۸/۵	۱۱	خیلی زیاد
۱۰۰	۱۳۲	۱۰۰	۱۳۲	۱۰۰	۱۳۲	جمع پاسخها

نگاهی اجمالی به داده های موجود در جدول شماره ۷ نمایانگر این است که اعضاء کتابخانه بیشترین میزان با (۳۲/۳ درصد) گزینه متوسط، یعنی کمبود وقت و بی‌علاقگی به مطالعه را انتخاب کرده اند. این در حالی است که با احتساب درجه متوسط به بالا (۷۰ درصد) اعضاء این مشکل را یادآور شده‌اند. ستون دوم جدول آشکار می‌سازد که بیشترین میزان با (۲۵/۸ درصد) در حد کم به کمبود کتب در کتابخانه‌ها نظر داده‌اند، یعنی با در نظر گرفتن درجه متوسط به پایین در مجموع (۷۰/۵ درصد) اعضاء کمبود و مشکلی با منابع موجود در کتابخانه‌ها حس نمی‌کنند. همچنین ستون آخر جدول نیز با به دست آمدن (۶۱/۴ درصدی) گزینه خیلی کم نشان می‌دهد که کتابدار نقش منفی در مطالعه اعضاء نداشته است.

جدول ۸: نتیجه آزمون فرضیه با استفاده از آمار تی استیودنت برای نقش کتابداران در توسعه مطالعه اعضا

میانگین	انحراف معیار	آماره تی	درجه آزادی	مقدار احتمال	نتیجه
۳/۲۴	۰/۵۰	۵/۳۵	۱۲۵	۰/۰۰	تایید می شود

با توجه به جدول، چون مقدار احتمال از سطح معنی داری ۵ درصد کمتر و میانگین گزینه‌ها از مقدار متوسط ۳ بیشتر می باشد، پس فرضیه صفر رد می شود. یعنی با اطمینان ۹۵ درصد نقش کتابداران در بهبود و توسعه مطالعه اعضا در سطحی بالاتر از متوسط است.

نتیجه گیری

اهم نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر به طور اختصار در ذیل آورده می شود. این نتایج در ارتباط با داده های یافته شده که در قبل مطرح شدند عنوان می شوند. لازم به ذکر است نتایج ذیل نیز همانند یافته ها در دو فاز نتایج کتابداران و نتایج اعضا آورده می شود.

نتایج حاصل شده از یافته های پرسشنامه کتابداران

اولین پرسش اساسی در ارتباط با پاسخ های کتابداران این کتابخانه ها بود. لذا جهت پاسخگویی به اولین پرسش اساسی پژوهش "وضعیت کتابخانه های عمومی استان لرستان از جهت نیرو و امکانات چگونه است؟" به نتایج به دست آمده این بخش پرداخته می شود. در این راستا سؤالات مربوط به پرسشنامه کتابداران که در جداول ۱ تا ۷ مورد بررسی قرار گرفت و یافته های آماری مربوط به آن تجزیه و تحلیل شد. براساس یافته های تحقیق پاسخگویان (مسئولین کتابخانه ها) اظهار نمودند تعداد کتابخانه های تازه تأسیس در سال های اخیر بسیار کم بوده است و اغلب کتابخانه ها (۵۶ درصد) بین سال های ۶۸-۶۸ تأسیس شده اند که از لحاظ تجهیزات و امکانات تقریباً قدیمی هستند. از لحاظ ابعاد مجموعه کتابخانه ها و نسخه های موجود در آنها نسبت به استانداردهای موجود رقم پایینی را به خود اختصاص می دهد و در سطح مناسبی قرار ندارد و اکثر کتابخانه ها زیر ۱۵۰۰۰ نسخه یعنی (۸۳/۴ درصد) کتابخانه ها زیر ۱۵۰۰۰ جلد کتاب دارند. تعداد کتابداران دارای مدرک لیسانس (۵۳/۳ درصد) لیسانس را نشان می دهد و این آمار نشان از سطح متوسط لیسانس برای شاغلین در این

کتابخانه‌ها دارد. به علاوه این می‌تواند مبنایی برای تصمیمات آتی در امر مطالعه اعضاء و پیشبرد آن نیز تلقی گردد. مرور داده‌ها در زمینه سابقه کتابداران نشان داد که بیشتر کتابخانه‌ها یعنی (۳۳/۳ درصد) از آنها دارای کتابدارانی با سابقه ۶ تا ۱۰ سال هستند و این میزان می‌تواند مورد نظر قرار گیرد، تا با افزایش سوابق کتابداران در آینده حداقل تا (۵۰ درصد) به این گروه توانمندی بیشتری بخشیده شود، چرا که سابقه بیشتر مصداق بارز موفقیت کتابداران خواهد بود.

همچنین معلوم شد که (۹۲ درصد) کتابداران بر نقش خود در تشویق اعضاء واقف هستند. به علاوه این که (۹۰ درصد) آنان شناخت خود را در ترغیب و تواناسازی اعضاء جهت مطالعه بهتر کافی و مناسب ارزیابی نمودند. براساس بررسی‌های به عمل آمده کتابداران در تأمین اطلاعات لازم برای مطالعه اعضاء با مشکلات فراوانی روبرو هستند که اکثر آنها با موارد ذکر شده متفق‌القول هستند که عدم اختیار کتابداران در انتخاب منابع، نبود بودجه کافی، عدم فراگیری دوره‌های تخصصی از جمله مشکلاتی هستند که کتابداران بیان نموده‌اند. پیگیری مسئولین ذیربط در جهت رفع این نواقص و کمبودها می‌تواند کمک شایانی در رفع این مشکلات داشته باشد.

برخی نتایج در خصوص وضعیت عضویتی اعضاء در کتابخانه های عمومی استان لرستان
داده‌های به دست آمده نمایان ساخت که اعضاء پاسخ‌دهنده به پرسشنامه، یعنی (۸۲/۹ درصد) کمتر از ۵ سال عضویت داشته و تنها (۰/۸ درصد) از اعضاء ۱۸ سال به بالا سابقه عضویت در کتابخانه را دارند. (جدول ۸)

در بررسی داده‌های جدول ۹ روشن شد که، بیشتر افراد یعنی (۹۰/۱ درصد) کمتر از ۳۰ سال سن داشته و تنها (۰/۸ درصد) از اعضاء سن‌شان بالاتر از ۶۰ سال بوده است. لازم به توضیح است از آنجائیکه بیشترین مخاطبان کتابخانه‌های عمومی افراد بالای ۱۵ سال است و افراد زیر ۱۵ سال بیشتر به کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان مراجعه می‌کنند لذا رده‌ی سنی در جدول ۹ از ۱۵ سال شروع شده است. بررسی جدول ۱۰ نیز نشان می‌دهد که (۶۶/۷ درصد) افراد زن و (۳۳/۳ درصد) مرد بوده‌اند.

نتایج حاصل شده از یافته های پرسشنامه اعضاء

جهت پاسخگویی به دومین پرسش اساسی پژوهش " **اهداف، موضوعات و زمینه‌های**

مورد علاقه اعضاء در مطالعه بر چه محورهایی استوار است؟

براساس یافته‌های تحقیق در جداول ۱۱ تا ۱۲ اعضا (جمعی از اعضای کتابخانه‌های عمومی استان لرستان) معتقدند که کتابداران در تهیه و گردآوری این منابع و فراهم آوری امکان دسترسی به موضوعات مورد علاقه آنان برای مطالعه نقش بسزایی دارند یعنی (۳۴/۹ درصد) افراد در حد متوسط و (۳۶/۴ درصد) افراد در حد زیاد به این نقش ارزنده اذعان داشته‌اند. بعلاوه اعضا به موضوعات مختلفی به غیر از داستان و رمان، علمی اجتماعی و تاریخی علاقمند هستند و در حد زیادی هدف و انگیزه‌شان از مطالعه، تقویت اطلاعات درسی و اطلاعات عمومی و به‌روز شدن است که این امر بیانگر این است که اکثر افراد با مطالعه تک‌بعدی و فقط محدود به کتب درسی و در زمینه تقویت اطلاعات درسی مطالعه می‌کنند که در جای خود قابل تأمل است که افراد بخصوص قشر دانش‌آموز و دانشجو خود را از مطالعه تک‌بعدی و صرفاً درسی خارج کرده و به زمینه‌های دیگر در جهت افزایش خلاقیت بپردازند و همچنین اعضای کتابخانه در حد متوسط برای گذراندن اوقات فراغت و رفع بیکاری مطالعه می‌کنند که نشانگر این واقعیت است که یکی از اساسی‌ترین اهداف و انگیزه‌های مطالعه، پر کردن اوقات فراغت است. با توجه به موارد ذکر شده آگاهی کتابداران از موضوعات مورد علاقه اعضا و نیز نقشی که آنها در تهیه این منابع و موضوعات مورد علاقه دارند از اهمیت خاصی برخوردار است.

جهت پاسخگویی به سومین پرسش اساسی پژوهش " شیوه ، روش و علل مطالعه در

بین اعضای کتابخانه‌های عمومی چگونه است؟

از یافته‌های جداول ۱۳ و ۱۴ نتایج زیر حاصل شده است:

براساس یافته‌های تحقیق پاسخگویان اظهار نموده‌اند که در میان محیط‌های مطلوب برای مطالعه اولویت اول کتابخانه و اولویت بعدی خانه است و بیشتر افراد به کتاب نسبت به سایر منابع اطلاعاتی وابسته هستند. این می‌تواند ناشی از آمیختگی دوران تحصیل و آموزش با مواد کتابی باشد که در جای خود قابل تأمل و نگرش است و از مجلات و روزنامه‌ها کمتر بهره می‌گیرند که نتایج حاصل شده از این آمار و ارقام نشان می‌دهد جایگاه بخش مجلات و نشریات اداری هنوز در میان مراجعه‌کنندگان کتابخانه شناخته نشده است و برنامه‌ای در جهت معرفی و آشنایی با این بخش ضروری احساس می‌شود و بیشترین عاملی که سبب گرایش آنها به مطالعه است، علاقه و احساس نیاز آنها است.

همچنین در بررسی داده‌های جدول ۱۵ روشن شد که (۹/۱ درصد) از پاسخ‌دهندگان روش اجمالی یا کلی را برای مطالعه می‌پسندند (۵/۳ درصد) از آنها سریع‌خوانی را برمی‌گزینند

و (۸۴/۱ درصد) دقیق خوانی را به عنوان شیوه مورد علاقه خود به کار می‌برند و (۵/۵ درصد) از آنها درک زیبایی را در شیوه مطالعه‌شان اعمال می‌کنند. این مساله نشان از دقت نظر و تمایل اعضا به استفاده از این روش مطالعاتی (روش دقیق خوانی) دارد.

در راستای پاسخگویی به پرسش اساسی چهارم "کتابدار به چه طریقی می‌تواند در مسائل مطالعاتی اعضا نقش داشته باشد؟" جداول ۱۶ مورد بررسی قرار گرفت که از ترکیب پاسخهای مذکور نتایج زیر حاصل شده است.

براساس یافته‌های تحقیق پاسخگویان اظهار نموده که کتابداران در تشویق اعضا به مطالعه در حد متوسط به بالا در مجموع (۶۵/۹ درصد) افراد نقش مؤثری را ایفا می‌کنند و همچنین در انتخاب و معرفی موضوعات و منابع مورد نیاز و علاقه اعضا، و گردآوری موضوعات مورد درخواست آنها، ایجاد عادت به مطالعه و ایجاد فضای مناسب برای مطالعه آنها در حد زیاد نقشی مؤثر را ایفا می‌کنند یعنی در انتخاب زمینه مورد نیاز مطالعه بیشتر افراد یعنی (۳۵/۶ درصد) از آنها بر این عقیده بودند که کتابداران در این امر نقش زیادی داشته‌اند و در تهیه و گردآوری موضوعات مورد علاقه با در نظر گرفتن درجه متوسط به بالا در مجموع (۸۰/۳ درصد) از افراد بر این مسأله تأکید داشته‌اند که کتابداران در تهیه و گردآوری موضوعات مورد علاقه اعضا نقش بسزایی دارند. در زمینه نقش کتابداران در ایجاد و گسترش عادت به مطالعه در اعضا اکثریت پاسخ‌دهندگان یعنی (۷۷/۳ درصد) از آنها با انتخاب گزینه متوسط، زیاد و خیلی زیاد بر نقش مؤثر کتابداران در این زمینه تأکید داشته‌اند. و در مجموع (۷۹/۵ درصد) از افراد در حد متوسط به بالا بر نقش کتابدار در ایجاد فضای مناسب مورد نیازشان در مطالعه اذعان داشتند. با احتساب درجه متوسط به بالا در مجموع (۷۴/۲ درصد) نظرات به استفاده از تجهیزات و ابزارهای جدید، و بیش از (۷۲ درصد) به استفاده کتابدار از فعالیت‌های جانبی همچون نمایشگاه کتاب، مسابقه کتابخوانی و عضویت رایگان جهت جذب آنان و دستیابی آنها به اطلاعات موردنیازشان تأکید داشتند.

در راستای پاسخگویی به پرسش اساسی پنجم "دانش، تخصص و رفتار کتابداران چگونه موجب بهبود مطالعه اعضا می‌گردد؟" جدول ۱۷ نشان داد که براساس یافته‌های تحقیق پاسخگویان (جمعی از اعضای کتابخانه‌های عمومی استان لرستان) اظهار نموده‌اند که توانایی علمی و تخصص کتابداران، اخلاق و رفتار حرفه‌ای آنها در حد زیاد، نقشی مؤثری در ارتقاء مطالعه و ایجاد تمایل اعضا به ادامه عضویت در کتابخانه را دارد و پاسخ‌دهندگان بر این

باور بودند که در حد متوسط و روبه پایین (۶۹ درصد) اطلاعات جدید و روزآمد توسط کتابداران ارائه می‌شود که باید به این امر توجه شود و آن را بیشتر توسعه داد. و همچنین این نکته قابل توجه است که کتابداران در معرفی منابع و شیوه‌های بهره‌گیری از آن نقش بسیار مؤثری دارند و بیشتر افراد یعنی (۴۲/۴ درصد) در حد زیاد بر این امر تأکید داشته‌اند.

جهت پاسخگویی به پرسش اساسی ششم "موانع و مشکلات و تنگناهای مطالعاتی اعضا کدامند؟" جدول ۱۸ براساس یافته‌های حاصل آمده نشان داد که کمبود وقت و عدم تمایل و علاقه به مطالعه و نیز کمبود کتب مورد نیاز و مورد علاقه در حد متوسط سبب عدم مطالعه در افراد می‌گردد یعنی در حد (۳۲/۳ درصد) و نکته قابل توجه در این است که با توجه به اینکه کتابداران در تشویق و عادت اعضا به مطالعه نقش بسزایی را ایفا می‌کردند، در عدم مطالعه اعضا تأثیر خیلی کمی را داشتند و (۶۱/۴ درصد) پاسخ‌دهندگان گزینه خیلی کم را برگزیده‌اند، یعنی معتقدند که کتابدار نقش خود را بخوبی بازی کرده است و پاسخ‌دهندگان عوامل دیگر ذکر شده را موانع و مشکلات اصلی در عدم مطالعه خود می‌دانند .

نتیجه آزمون فرضیه

فرضیه مطرح شده تحت عنوان : نقش کتابداران در بهبود و توسعه مطالعه اعضا در سطحی بالاتر از متوسط قرار دارد . عنوان شده است که هدف آن شناسایی نقش کتابدار و تأثیر آن بر روند مطالعاتی اعضای کتابخانه‌های عمومی است. در راستای این فرضیه ۶ پرسش اساسی مطرح شد. این پرسش‌ها با هدف بررسی وضعیت کتابخانه‌های استان لرستان، موضوعات مورد علاقه اعضا، شناسایی روش‌های مطالعه در اعضای کتابخانه‌های عمومی، نقش کتابدار در مسائل مطالعاتی اعضا، بررسی دانش، تخصص، رفتار کتابداران و شناسایی موانع و مشکلات موجود در راه مطالعه افراد، در جهت روشن کردن فرضیه فوق صورت گرفت.

تأیید دستیابی به پاسخ‌های قوی و در عین حال مثبت و همچنین نگرش به نتایج برگرفته شده از آزمون‌های آماری به عمل آمده، همگی نشان از مقبولیت نقش کتابدار به لحاظ مختلف بود. لذا با اطمینان بالایی می‌توان پذیرفت و عنوان نمود که فرضیه پژوهش به استناد پاسخ‌های مندرج در ذیل هر یک از سؤالات پژوهشی و پرسشنامه‌ای مورد تأیید قرار گرفته است. در حقیقت طبق نتایج آزمون تی - استیودنت (جدول ۱۹ یافته‌ها) مربوط به این فرضیه، سطح معنی‌داری از ۰/۰۵ کمتر، میانگین از ۳ بیشتر، پس فرضیه صفر رد می‌شود و فرضیه

مورد تأیید قرار گرفته است. یعنی با اطمینان ۹۵ درصد نقش کتابداران در بهبود و توسعه مطالعه اعضاء در سطحی بالاتر از متوسط است.

در تأیید این فرض همچنین باید یادآور شد که تمامی حوزه‌هایی که می‌توانست این نقش را دنبال کند در این پژوهش مطرح شده و همانطور که قید شد، مثبت ارزیابی شده‌اند.

پیشنهادات

اهم پیشنهادات پژوهش که از طرف کتابداران کتابخانه‌ها، اعضاء و پژوهشگر تدوین یافته‌اند در دو بخش، پیشنهادات اعضاء کتابخانه و پژوهشگر به نام پیشنهادات اجرایی و سپس پیشنهاداتی برای آینده در ذیل آورده می‌شود:

الف. پیشنهادات اجرایی

۱- گرچه میزان یا سطح مدارک تحصیلی نسبتاً خوبی در کتابخانه‌های عمومی برای کتابداران شاغل دیده می‌شود، ولی تربیت نیروهایی حاضر جهت اخذ تخصص حرفه‌ای و همچنین جذب نیروهای متخصص در رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی به منظور ایجاد نگرش تخصصی به این کتابخانه‌ها و در نتیجه تقویت بیش از پیش آنها توصیه می‌شود.

۲- برگزاری جلسات توجیهی و تورهای آموزشی برای اعضاء کتابخانه‌ها و نیز شناسایی زمینه‌ها و موضوعات مورد علاقه اعضاء در جهت جذب آنها به کتابخانه با هدف پر کردن اوقات فراغت آنها.

۳- با توجه به تمایل قابل ملاحظه اعضاء به انتخاب روش و هدف مطالعه با دقت و مبتنی بر فهم مطالب، توصیه می‌گردد و ملاحظات عملی این مسأله، از جمله انتخاب و فراهم‌آوری منابع مورد نیاز با این روش یا شیوه تهیه و تدارک دیده شود

۴- گرچه نتایج نشان داد که کتابداران تاکنون نقش ارزنده‌ای را در انتخاب زمینه مطالعاتی اعضاء ایفا نموده‌اند. ولی پیشنهاد می‌گردد با برگزاری دوره‌ها و کلاس‌های تخصصی بیشتر کتابداران را در این زمینه با تکنیک‌ها و روشهای نوین نیز آشنا نماییم.

۵- با توجه به اهمیت تشخیص نیازها و تقویت توان کتابداران در این خصوص، توصیه می‌شود بطور مستمر از نظرات اعضاء بهره‌گیری شود و به نوعی آنها را در انتخاب و تهیه منابع مورد نیازشان دخالت دهیم.

- ۶- با توجه به مثبت ارزیابی شدن نقش کتابدار در ادامه عضویت اعضا، عادات مطالعاتی، معرفی و تشویق به مطالعه کتب موجود، شرایطی ایجاد شود تا ضمن تشویق خود کتابداران، زمینه توسعه فعالیت‌هایشان فراهم شود.
- ۷- با توجه به نقش مثبت نمایشگاه‌های کتاب، مسابقات کتابخوانی و عضویت رایگان در تشویق اعضا به مطالعه، تلاش شود از این شیوه‌ها در سطح گسترده‌تری بهره‌گیری شود.
- ۸- مشکل اصلی اعضا کتابخانه‌ها در مطالعه، مبحث کمبود وقت، عدم تمایل و علاقه و نیز کمبود کتب مورد نیاز است. لذا توصیه می‌شود ضمن ایجاد بستر فرهنگی مطالعه در خانواده‌ها به این زمینه، توجه بیشتری شود.

منابع فارسی

- ارتباطی، ر. (۱۳۸۸). بررسی نقش کتابدار در توسعه مطالعه اعضا کانون‌های پرورش فکری کودکان و نوجوانان استان لرستان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد همدان.
- اشرفی، ح. (۱۳۸۸). کتابخانه‌های عمومی و نیازهای جمعیتی ایران. پیام کتابخانه، دوره: ۱۵، ش. ۲، ص. ۱۰۱.
- امیری، فروزان. (۱۳۸۷). تهیه و پیشنهاد پست کتابدار آموزشی و تعیین جایگاه سازمانی آن در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های تابع وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه الزهرا (ع).
- پاول، ر. (۱۳۸۵). روش‌های اساسی پژوهش برای کتابداران. ترجمه نجلا حریری، تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم تحقیقات.
- خویشوند، آ. (۱۳۸۳). دستنامه تهیه و تدوین طرح پژوهش در کتابداری و اطلاع‌رسانی. تهران: صادق‌نیا.
- زرسازی، م. (۱۳۸۳). بررسی علل و عوامل عدم گرایش جوانان به مطالعه کتاب. کیهان، شماره ۱۷۹۹.
- سینایی، ع. (۱۳۷۶). مجموعه‌سازی در کتابخانه‌ها، انتخاب مواد کتابخانه‌ای. تهران: انتشارات سمت.

فخرایی، س. (۱۳۷۵). بررسی روش‌های مؤثر در افزایش میزان مطالعه دانش‌آموزان دوره متوسطه در شهر تبریز. شورای تحقیقات آموزش و پرورش استان آذربایجان شرقی.

مزینانی، ع. (۱۳۸۱). کتابخانه و کتابداری. تهران: سمت.

میرحسینی، ز. (۱۳۷۳). نقش کتابخانه‌های عمومی در توسعه فرهنگ کتابخوانی. پیام کتابخانه، دوره ۴، ص. ۲۲.

موکهرجی، ا. ک. (۱۳۸۸). تاریخ و فلسفه کتابداری. مترجم اسداله آزاد، تهران: کتابدار. امیری، ف. (۱۳۸۷). تهیه و پیشنهاد پست کتابدار آموزشی و تعیین جایگاه سازمانی آن در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های تابع وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه الزهرا (ع).

منابع انگلیسی

- Bradford, Karenm. (2001). **Deepand surface Approaches to Learning and Strategic**. Approach to studying in higher education, based on phenomengraphic research. Available in www.arasite.org.
- Brown, Christine. (2009). **A Look at the Role of Public Libraries in Time of Recession**. Library Review, Vol 58, N 5, 347-352.
- Heidi, Julien. (2005). **Instructional Practices in Canadian Public Libraries**, Elsevier Inc, No 27, p. 281.
- Ignace, Glorieux. (2007). **Mind the Gap: Societal Limits to Public Library Effectiveness**. Elsevier Inc., No 29, p.188.
- Madasen, Laurene. (2009). **Reading Instruction and Librarians**, Alaska, school of library hand book.
- Murphy, P. K., Alexander, P. A. (2000). **Amotivated Exploration of Motivation Terminology**. Contem Porary Educational Psychology, 25, 3-53.
- Peirce, W. (2004). **Metacognition: Study Strategies**. monitporing and motivation-Prince George community college.